

РЕЦЕНЗИЯ

На: научните трудове на доц. д-р Христо Цеков, дм.

За : представени за конкурс за присъждане на научна степен „професор” , обявен в „Държавен вестник” бр. 65 от 3.11.2015 за “Токуда Болница София”АД

Изготвил рецензията: доц. Д-р Явор Петков Енчев

Доц. д-р Христо Цеков познавам лично от началото на кариерата си в областта на медицината. Произхожда от семейство с традиции в областта на медицината. Роден е през 1950 год., в гр. Враца, откъдето започва и трудовата му кариера. Медицинското си образование завършва през 1974 година с отличен успех, след което започва работа в Хирургическото отделение на Окръжна болница „Хр.Ботев” гр. Враца. Там прави и първата си публикация, там защитава и първата си специалност по обща хирургия /1979 г./. От 1979 до 20 06 година, след спечелване на конкурс, работи в. Катедрата по неврохирургия към УМБАЛ „Александровска болница”, като асистент, старши асистент/1982г./, главен асистент/1985г./.

През 1982 година му е призната втора специалност – по неврохирургия, а три години по късно защитава успешно кандидатска дисертация в областта на Детската неврохирургия /1985/ с тема „Неврохирургическо отношение към Спина бифида аперта и съпътстващата я Вътрешна хидроцефалия”. През 2000 година му е присъдено от ВАК научното звание „доцент”, а впоследствие назначен за Началник на Отделение по Детска неврохирургия, за чието създаване през 1980 година работи активно. От 2006 до 2009 година е на работа в УМБАЛ „Св. Иван Рилски”- София, като Началник на отделението по детска неврохирургия. От 2009 година и понастоящем работи в МБАЛ „Токуда Болница София” ЕАД отначало като Началник сектор, а по-късно и като Началник отделение след спечелването на конкурс.

Изнася постоянно лекции пред студенти, специализанти , лекари.

Признат е за почетен гражданин на родния си град Мездра през 2000г.

Общия брой научни трудове представени за рецензиране е 311, разпределени както следва:

Таблица 1. Общо разпределение на научните трудове:

Видове научни трудове	България	В чужбина	Общо
1. Дисертационен труд	1		1
2. Монографии, научни книги, ръководства, изобретение	4 включващи общо 11 глави -публикации		4
3. Научни публикации	130	39	169
Участия в научни форуми	70	60	130
Общо:	205	99	304

Впечатлява големия брой публикации извън страната - 99. Няколко публикации от определените за реални и отпечатани извън страната са изнесени като доклади с отпечатано във водещо европейско – световно списание, което авторът обяснява с научната тежест, която той придава на тези публикации. Цитиранията общо са 284, като 83 са в България и 201 в чужбина. Импакт факторът е 8.627 – за активен неврохирург е изключително впечатляващ.

В следващата таблица 2 са отразени публикациите след рецензирането на трудовете му по повод присъждане на научно-образователната степен „доцент“. За по-малък период от време те са повече от половината, което говори за неотслабваща с годините афинитет на автора към научната дейност.

Таблица 2. Нерецензириани научни публикации /отпечатани след 2000 г./

Публикации отпечатани след заемане на академичната длъжност „доцент“- нерецензириани			
Монографии и ръководства	1		1
Научни публикации	79	24	103
Участие в научни форуми	23	47	70
Общо:	103	71	174

На следващата таблица 3 е представена позицията на доц. Христо Цеков в колектива, представящ съответната публикация.

Таблица 3 Позиция на кандидата в авторските колективи/нерецензириани

Място като автор	Реални публикации		Доклади и съобщения на научни форуми	
	Брой	%	Брой	%
Самостоятелен автор	1	0,4%	1	0,7%
Първи автор	59	33 %	44	34%
Втори автор	46	25%	34	25%
Трети и последващ автор	68	41,6%	51	40,3%
Общо:	174	100,00	130	100,00

От таблицата се вижда умението на автора да работи в екип, като той е ръководител на екипа при над 1/3 от публикациите, а при останалите 2/3 водещи в началните години са неговите ръководители, а през последните години - по-млади негови колеги, т.е. отчита се наличието на една приемственост в поколенията.

Творческият път на доц. Христо Цеков обхваща период от над 40 години активна хирургическа дейност, като 5 години от тях са в общата хирургия и над 35 години в неврохирургията. Като общ хирург има една публикация свързана с въвеждането на обменна карта за тежко болни, при поетапното им транспортиране, който проблем е разработвал и в последните години.

Представените публикации са общо 311, като рецензириани от тях /при присъждане научната степен „доцент“/ са 137, а нерецензириани -174 /Таблица 4/.

Таблица 4 Систематизиране на нерецензирианите, публикувани след 1999 година - 174 научни труда:

.....

монография	-	1
реални в чужди списания –		24
реални в български списания -		79
публикувани за същия период резюмета -	70	

Публикациите отразяват значими събития за неврохирургията, намерили своя отзук и в отделните публикации на кандидата. Това са въвеждането на клапните системи за лечението на вътрешната хидроцефалия /70-80-те години/, микроневрохирургичната оперативна техника/80-90 –те години/, етиопатогенетично обоснованата спинална декомпресивно-стабилизираща хирургия /90 те години/, ендоваскуларната хирургия през последното десетилетие, приложението на стволовите клетки.

Значителен принос е издаването с колективи на монографиите и ръководствата: „Инtrakраниална хипертензия”, „Тумори на ЦНС в детската възраст”, „Детска неврохирургия”, „Хирургични болести”

Патентовал е и оригинален метод за лечение на синципитално енцефалоцеле. Приносите, по самооценка, са представени разделно, по отделните направления и раздели в неврохирургията. Направената самооценка е реалистична, обективна, цитиранията на отделните публикации са коректно посочени.

Основните приноси на автора са свързани с проблемите на детската неврохирургия , тъй като доц. Хр. Цеков е един от основателите на Детската неврохирургия като субспециалност. През 1985 година защитава кандидатската си дисертация „Неврохирургичен подход към Спина бифида аперта и съпътстваща я вътрешна хидроцефалия” , една тема, която е актуална и сега при съвременните диагностични и интраоперативни технологии – невромониторинг, МРТ, евокирани потенциали. Разнобразието на темите разработвани системно в детската неврохирургия е голямо, а като приноси могат да бъдат посочени някои конкретни моменти:

- С колектив участва в разработването на класификация на малформативните състояния и неврохирургичното им лечение, едно полезно пособие в зората на детската неврохирургия
- С колектив разработва един от основните проблеми на неврохирургията – инtrakраниалната хипертензия, обсъжда се проблема с мозъчния комплайнс, ново и за света понятие
- Представя в няколко поредни публикации етиопатогенетичен модел за лечението на различните форми на хидроцефалията, като отрича практикуваното за момента лумбоперитонеално шънтиране на вътрешната хидроцефалия при дизрафизъм, поради наличието на прогресираща оклузия в краниоспиналната област водеща по правило към трагичен изход от заболяването
- Описва един от редките случаи в света на ликворна еозинофилия след имплантиране на шънт
- Разработва нов оперативен метод за лечение на синципиталното енцефалоцеле
- Разработени и се прилагат нови оперативни техники за ремоделиране на нервната плака, дуралния сак и вертебралния канал, техника свързана с по- доброто обслужване на детето, предотвратяването на инфекциозни усложнения и предотвратяване на появата на нов дефицит
- Разработени са оперативни техники за както за премахване, така и за редуциране риска от възникване на тетеринг ефект при спиналните интервенции в детската възраст
- Прави за първи път подробен анализ на съдовата патология свързана с в.магна Галени

- Прилага за първи път Лиоплант и Дура Сайл за херметизиране , моделиране и стабилизиране на вертебралния канал при дизрафични състояния
- С колектив разработва проблема за вродените тумори
- За първи път у нас е извършена и описана циркумферентна декомпресия на гръбнака при дете и поставена стабилизация, като 15 години по-късно същото дете води пълноценен начин на живот и е ръководител на танцов ансамбъл
- Описва изключително рядка интрамедуларна локализация на ехинокок при дете, както и такава на интраорбитален ехинокок
- Разработва в поредица от статии проблемите на мозъчните абсцеси, вкл. и на групата мозъчни абсцеси при деца със сърдечни пороци
- Автор е на единствено описание на екстрадурални арахноидни кисти в българската специализирана литература
- Прави първо описание на радиоиндуцирани тумори при деца
- За първи път у нас описва гръбначномозъчен тумор, дебютирал клинически с вътрешна хидроцефалия

Публикации – общо/рецензиирани и нерецензиирани/ свързани с проблемите на :

Инtrakраниалната хипертензия - 1, 138,208,261,

Стина бифида –

Диагноза: 4,51,52,56,59,186,197,248, 265,302, 309

Оперативно лечение и резултати: 4,56,58,59,186,190,194,195, 196,197,200, 201,209, 265, 301, 307, 309,

Краниален дизрафизъм:

Оперативна техника: 12, 54,190,194,19

Вътрешна хидроцефалия:

Диагноза: 9,12,46, 51,56,82, 184,193, 248

Оперативно лечение, усложнения,результати: 58,59,77,121, 138,189,190,195, 196,246,250

Казуистика: 3

Онконеврохирургия:

Диагностика:8,10, 14,

Краниофарингиоми: 6,10,21,66,214,308

Супратенториални тумори: 65,67,70, 89,204,212,216,253,262,275, 276

Инфратенториални тумори: 64,80,123,124,125,127,185,204,249,253,264

Гръбначно-мозъчни тумори: 48,49,57,205,226, 259,260

Радиоиндуцирани тумори: 215

Казуистика - 99,308

Съдова патология: 137,139,192,198, 213, 266, 119

Инфекции и паразитози на ЦНС в детската възраст:

Абсцеси: 44,71,84,190,223, 224,228,286

Ехинокок: 5,222

Кисти на ЦНС :50,74,183,255

Краниосинтози: 53, 62,120

Епилепсия: 27,183,184,212, 213,252

Травми на ЦНС в детската възраст:76,210

Казуистики:5, 27,255,119

Нерецензирана публикации – свързани с темата Детска неврохирургия:

Интракраниалната хипертензия - 138,208,261,

Стина бифида –

Диагноза: 248, 265,302, 309

Оперативно лечение и резултати: 265, 301, 307, 309,

Вътрешна хидроцефалия:

Диагноза: 248

Оперативно лечение, усложнения,результати:121, 138,246,250

Онконеврохирургия:

Краниофарингиоми: 21,308

Супратенториални тумори: 253,262,275, 276

Инфратенториални тумори: 123,124,125,127 ,249,253,264

Гръбначно-мозъчни тумори: 259,260

Казуистика - 99,308

Съдова патология: 137,139 , 266, 119

Инфекции и паразитози на ЦНС в детската възраст:

Абсцеси: 286

Кисти на ЦНС :255

Краниосинтози: 120

Епилепсия: 27,252

Травми на ЦНС в детската възраст: 210

Казуистики: 27,255,119

Хирургията на орбитата и нейните аднекси е втората по брой разработки, но не и по значимост тема в научното творчество на автора. .Интересът на автора към темата е видимо от началото на 90-те години, публикациите са значителни, приносите съществени:

- за първи път у нас се прави подробен анализ на тази патология
- разработва се за първи път у нас проблема за краниоорбитални тумори
- адаптирали са познати оперативни техники с цел създаване на унифицирани оперативни достъпи към орбиталното пространство
- въведена е невронавигация при коанално и паракоанално разположни тумори
- въведена е декомпресивната орбитотомия при ендокринни офтальмопатии
- за първи път у нас се разработва и анализира проблема със закритите травми на орбитата и възникналата офтальмопатия
- първо описание на серия от интраорбитални лимфоми

- за първи път у нас разработва пълноценно каверномите, дермоидите и съдовите заболявания на орбитата
- проучва и анализира прогнозата на зрителните функции при менингиоми в параселарната област
- предлага класификация на крациофациалните достъпи при тумори ангажиращи орбитата и предна черепна яма

Публикации свързани с темата- общо рецензираны и нерецензираны:

Диагноза:6,18,23,24,106,109,116,143,150,159,163,303

Закрита травма на орбитата и зрителните нерви: 20,22,104,247

Пространствозаемащи процеси: 38,39,106,110,116,128,131,150,151,158,162, 262,277,282,283,310

Оперативна техника и достъпи :106,110, 116,150,161,270,291,294, 298,303,310

Казуистика:142,271

Иновации: 28

Нерецензираны публикации свързани с темата – орбита

Диагноза:18,23,24,106,109,116,143,150,159,163,303

Закрита травма на орбитата и зрителните нерви: 20,22,104,247

Пространствозаемащи процеси: 38,39,106,110,116,128,131,150,151,158,162, 262,277,282,283,310

Оперативна техника и достъпи :106,110, 116,150,161,270,291,294, 298,303,310

Казуистика:142,271

Иновации: 28

Хирургия на гръбнака и гръбначния мозък е третата по обем и значимост тема в разработките на автора. Съвместно с колектив допринася за въвеждането в България на патогенетично ориентираните декомпресивно - стабилизиращи интервенции при травми и неоплазми на гръбнака във всички възрасти една революционна за spinalната хирургия проблематика. Освен въвеждането на тази оперативна техника като цяло, отчитаме като принос и самостоятелното прилагане на отделни компоненти от нея при дизрафични малформации на гръбнака с елементи на тетеринг ефект, дегенеративни промени и др. Дискутиран неколократно в отделни публикации е проблема с гръбначно-мозъчните метастази - алгоритъм на диагностика и лечение, ефективност и резултати.

Публикува шест случая с аневризмални костни кисти, значима серия за литературата като цяло.

Разработва с колектив проблемите на гръбначно-мозъчни тумори „тип пясъчен часовник”.

Публикации свързани с темата-общо, рецензираны и нерецензираны:

Тумори:

Диагноза:26, 41,85,108,114,129,227,230,237,239,240,306

Оперативно лечение и резултати: 26,41, 69, 85, 86,87,97,108,117,129,230, 231,237,254,269,284

Казуистики: 26,40,42,43,86,306

Травми: 96, 97,98,115,122,227,233,254,258

Инфекция: 73, 130,285

Дегенеративни заболявания-дискова, херния, фрактури, листези, стенози: 90, 91, 92, 93,119,154,155,227,234,235,242,257,311

Оперативна техника: 100,234,242,243, 244,245, 257,267,285

Други редки патологии:95,109,268

Публикации свързани с темата – нерецензираны:

Тумори:

Диагноза:26, 41,108,114,129,306

Оперативно лечение и резултати: 26 ,97,108,117,129 ,254,269,284

Казуистики: 26 ,306

Травми: 96, 97,98,115,122 ,254,258

Инфекция: 130,285

Дегенеративни заболявания-дискова, херния, фрактури, листези, стенози: 90, 91, 92, 93,119,154,155 , 242,257,311

Оперативна техника: 100,242,243, 244,245, 257,267,285

Други редки патологии:95,109,268

Туморите на ЦНС са една огромна област в медицината изобщо характеризираща се с разнообразна патология, предизвикваща интерес във всички етапи от развитието на неврохирургията. С приносен характер са разработките по отношение глиалните тумори, менингиомите с редка локализация, дizonогенетичните тумори, плексус папиломите. Освен по хистологичен вид темата тумори на ЦНС е разработвана и по локализации, с анализ на различните оперативни достъпи.

Значително място заемат метастатичните тумори, които по съвременните статистики заемат 40-60% от обема на оперативната дейност на водещи неврохирургични клиники. С приносен характер е разработването с колектив на стратегия при метастази в сензомоторната зона , както и на множествените метастази.

Тук е важно да се отбележи въвеждането съвместно с колектив на „будната краниотомия” – метод намаляващ до минимум риска от неврологичен дефицит при оперативни намеси във функционално значими зони.

За първи път в българската литература описва метастазите в орбитата и периорбиталните пространства.

Прави единствено описание на питаулналата апоплексия, с късно проследяване на зрителните функции съвместно с невроофтальмолог.

Интерес представлява описанието на екстраневрално метастазиращ медулобластом при млада жена, нешънтирана за вътрешна хидроцефалия. Описва и случай с медулобластом при дете дебютиращ атипично.

Описва еволюцията на глиален тумор /гангиоглиом/ в малигнен глиобластом при млада жена със Синдром на Турнер.

В редица статии дискутира и общи проблеми за неврохирургията – показанията за прилагането на Дексаметазон, за или против цялостното отстраняване на косата, ефектите на перхидрола в неврохирургията и т.н., като се правят изводи с практическа насоченост.

Нерецензираните публикации по темата са 33, като свързани с :

Диагнозата: 4 / 72,112,153,164/,

Оперативно лечение на супратенториални тумори, резултати - 13

/ 19, 35, 38, 111, 113, 118, 156, 157, 168, 283, 290, 295, 303/

Оперативно лечение на субтенториални тумори - 4 / 94,105,280,291/

Вторични мозъчни тумори: 140

Рядко срещани тумори и локализации - 11 / 19, 31, 35, 36, 94, 105, 109, 113, 118, 166, 263/

Травми на ЦНС са сравнително слабо застъпена тема, като ударението пада в проблемите свързани с закритите орбитални травми със засягането на зрителния нерв, проблеми които бяха дискутирани. Интерес представлява публикацията съвместно с Ст.Габровски на „растяща фрактура“ при деца. Нерецензираните публикации по темата са общо 7.

Съдови заболявания на ЦНС една непропусната тема, която се разви буквально през последните години с внедряването на нови ендовазални технологии. Изключителен интерес е публикуването на случаи с руптурирана аневризма про време на рутинна трансфеноидална интервенция и нейното успешно лекуване с ендовазална техника.

Нерецензираните публикации по темата са общо 31.

Хирургията на епилепсията бе една позабравена тема след работите от 80-те години на проф. Л. Карагъзов. Нейният възход е свързана със съвместните разработки на доц. Хр. Цеков и неговия докторант д-р К. Минкин, водещ вече специалист в тази област.

В този раздел е интересна публикацията на случай на дете с тумор в ЗЧЯ и епилепсия, излекуван успешно.

Въвежда се протокол за диагностика и лечение на болни с епилепсия, тяхната подготовка и проследяване. Доказва се икономическата целесъобразност на ранното оперативно лечение на епилепсията. Въвеждат се нови оперативни методи за лечение. Нерецензираните публикации по тази тема са 19.

Инфекциите на ЦНС при възрастни са разработени за първи път в нашата литература систематизирано, като се отделя внимание на своевременната и съвременна диагностика, съхраняваща мозъчния паренхим оперативна техника. При възрастни болни е направено обширно проучване при емпиеми, абсцеси и вертебрален остеомиелит, като е предложен алгоритъм за диагноза, оперативно/медикаментозна тактика и проследяване на тези болни.

Интересни са разработките в областта на ликворологията, които са провеждани съвместно проф. Е.Цветанова и проф. К.Цачев. Публикувани са резултати в Европа, Япония, Русия, Германия. Публикуван е един от първите случаи в световната практика на алергична реакция при имплантрането на шънт – наличието на еозинофилия в ликвора. За първи път са проучвани нивата на микроелементи, имащи отношение към туморната генеза и развитието на малформации. Нерецензираните публикации във връзка с цитологичните проучвания са 13, а по темата атомна спектрофотометрия – 2. Интересна зона са проучванията на автора съвместно с нехирургични колективи при миело и невропатии, наблюдавани при синдроми с комбинирана генеза. Първата имплантация на допаминсекретираща тъкан в мозъка при болна с паркинсонизъм и изработен алгоритъм за проследяване съвместно с невролози. Публикуването на единствени случаи у нас с Протеус – синдром. Множество публикации с

невроофтамолога проф. Черникова по проблемите на диагностиката , оперативното лечение и клинично проследяване на пациенти с пространствозаещата орбитата патология /тумори, възпалителни процеси, ендокринни офтамопатии и т.н./. Нерецензираните публикации по темата общо са 9/ 30,46,47,75,133, 134,135,136,229/.

Заключение:

Доцент Христо Цеков е познат на неврохирургическата общност като отличен неврохирург, въвел и подобрил редица оперативни техники, известен с изключителна трудоспособност и желание за работа.

Представените за рецензиране публикации са 311, 174 от които са публикувани след присвояването на званието „доцент”. Болшинството от научните разработки са в колектив, като при над 1/3 от тях е първи автор. Значителна част от научните публикации са отпечатани извън страната, цитирани многократно в международни и наши списания , има изключително висок за хирургическа специалност импакт – фактор. От назначаването си за асистент през 1979 година се занимава с активна преподавателска дейност – водене на семинари и упражнения на студенти, лекции на студенти , специализанти и специалисти, успешно завършили докторанти и специализанти. Участва в издаването на учебници и учебни помагала, монографии.

Доц. Христо Цеков отговаря категорично на изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в МБАЛ” Токуда Болница – София”, поради което гласувам положително с „да” за присвояването на научно-преподавателското звание „професор”.

22.01.2016г.
гр.Варна

Рецензент:

